

Het European Sexual Medicine Network: Een brede Europese aanpak van seksuele gezondheid

Jacques van Lankveld¹, Laura Baams², Charmaine Borg³, Stephanie Both⁴, Hanneke de Graaf⁵, & Luca Incrocci⁶

¹ Prof. dr. J. van Lankveld, Open Universiteit, Faculteit Psychologie, Nederland

² Dr. L. Baams, Universiteit Groningen, Afdeling Pedagogische en Onderwijswetenschappen, Nederland

³ Dr. C. Borg, Universiteit Groningen, Afdeling Gedrags- & Maatschappijwetenschappen, Nederland

⁴ Dr. S. Both, Leids Universitair Medisch Centrum, Polikliniek Psychosomatische Gynaecologie en Seksuologie, Nederland

⁵ Dr. H. de Graaf, Rutgers Kenniscentrum Seksualiteit, Afdeling Nationale Programma's, Nederland

⁶ Prof. dr. L. Incrocci, Erasmus MC Rotterdam, Afdeling Radiotherapie, Nederland

Samenvatting

In dit artikel introduceren we kort het *European Sexual Medicine Network* (ESMN), een vier jaar durend Europees project dat beoogt om het vakgebied van de seksuologie een stevige impuls te geven en het prominenter op de Europese agenda te zetten. We bespreken de achtergrond, de rationale en de doelen van dit project. Ook wordt de structuur en werkwijze belicht. In een vooruitblik worden de geplande einddoelen en -producten beschreven, en hoe seksuologen, seksonderzoekers, opleiders en beleidsmakers hiervan kunnen profiteren.

In de Engelstalige literatuur wordt de term *sexual medicine* gebruikt om het omvangrijke wetenschapsveld van de seksuologie aan te duiden dat handelt over problemen met de seksuele gezondheid van mensen gedurende de levensloop (Cellek & Giraldi, 2012). Omdat het gebied zo omvangrijk is, ontbreekt het waarschijnlijk ook aan een alomvattende benadering: vergeleken met andere wetenschapsgebieden is er nog betrekkelijk weinig onderzoek gedaan naar seksualiteit en in veel Europese landen ontbreekt het aan docenten die gekwalificeerd zijn om het onderwerp te onderwijzen aan studenten van verschillende opleidingen en op verschillende niveaus (Reisman et al., 2013). Uiteenlopende disciplines (seksuologen, huisartsen, gynaecologen, urologen, psychologen, pedagogen, psychiaters, maatschappelijk werkenden) houden zich bezig met seksuologie in de rollen van hulpverlener, voorlichter, en wetenschappelijk onderzoeker, maar zij doen dit vaak slechts ten dele op basis van hun specifieke discipline.

Door technologische en sociaaleconomische vooruitgang en door de maatschappelijke veranderingen op diverse terreinen lijkt de belangstelling voor seksuele gezondheid toe te nemen. Denk hierbij aan de toegenomen publieke belangstelling en media-aandacht voor seksueel geweld binnen ongelijke machtsverhoudingen als gevolg van de #MeToo beweging (Maes et al., 2019; Nodeland & Craig, 2019). Het veel voorkomen van deze en andere vormen van seksueel geweld heeft de behoefte vergroot aan nieuw onderzoek naar de

determinanten van seksueel grensoverschrijdend en gewelddadig gedrag. Denk ook aan de situatie van de *Lesbian-Gay-Bisexual-Transgender-Queer/Questioning* (LGBTQ) gemeenschap, die in veel landen tot grote politieke controverses leidt (zie bijv. Billard & Gross, 2020), en tot discriminatie, uitsluiting en stigmatisering. Massamedia, waaronder sociale media, worden verondersteld een grote impact te hebben op de opvattingen over seksualiteit door jongeren (Manduley et al., 2018). En onderzoek naar de prevalentie, de pathofysiologie en de optimale behandeling van seksuele disfuncties geassocieerd met chronische ziekten, waaronder kanker, wordt belangrijker (Basson et al., 2010; Traa et al., 2012), onder meer door de verbeterde behandel mogelijkheden die de levensduur van mensen met deze aandoeningen verlengen. Belangrijk is ook dat de langere levensverwachting in goede gezondheid de medische en sociale wetenschappen dwingt om steeds meer aandacht te besteden aan de seksuele gezondheid van gezonde ouderen (Træen et al., 2017).

In april 2019 startte het *European Sexual Medicine Network* (ESMN). Het ESMN is een zogenaamde *Action* (CA18124) van de Europese *Cooperation in Science & Technology* (COST), waarmee de Europese Unie de ontwikkeling van netwerken voor wetenschappelijk onderzoek stimuleert. COST ontvangt onder meer financiering vanuit het Horizon 2020 programma van de EU. In tweede instantie is een bescheidener sponsorbedrag ontvangen van de firma Pfizer voor de ontwikkeling van een eigen website (<https://www.esmn-cost.eu/>).

De aanvraag werd ontwikkeld door een internationale groep van seksonderzoekers, onder leiding van Marianne Greil-Soyka, huisarts in Salzburg, Oostenrijk, en oprichter en eerste voorzitter van de Oostenrijkse *Academy for Sexual Medicine*. Het project loopt tot aan de zomer 2023, maar wordt vanwege de Covid-19 pandemie waarschijnlijk met een jaar verlengd. Aan het ESMN nemen seksonderzoekers, beleidsmakers en klinici deel uit van 29 Europese landen. Ook zijn er deelnemers uit enkele landen buiten de EU, zoals Israël, Turkije, Georgië, en Zuid-Afrika. Momenteel zijn er 82 individuele leden. Sommige landen hebben meerdere vertegenwoordigers. Alle Nederlandse vertegenwoordigers zijn als auteur boven dit artikel te vinden. De leden maken deel uit van het *Management Committee*, zeg maar de ledenvergadering van het ESMN. Als dagelijks bestuur is er een kerngroep, die uit de voorzitters en vice-voorzitters van de vier werkgroepen bestaat, de president (Marianne Greil-Soyka) en vice-president (Ethel Quayle uit Schotland, UK), een *science communication* manager, een manager voor een ESMN subsidieprogramma voor korte werkbezoeken, en een manager voor het ESMN programma voor *conference grants*. De organisatiestructuur van het ESMN wordt weergegeven in Figuur 1. Ruim 20% van de leden zijn jonge onderzoekers. Van de leden komt 44% uit een van de zogenaamde *Inclusiveness Target Countries*, vooral landen in Oost-Europa, waar in het Horizon 2020 programma veel belang aan

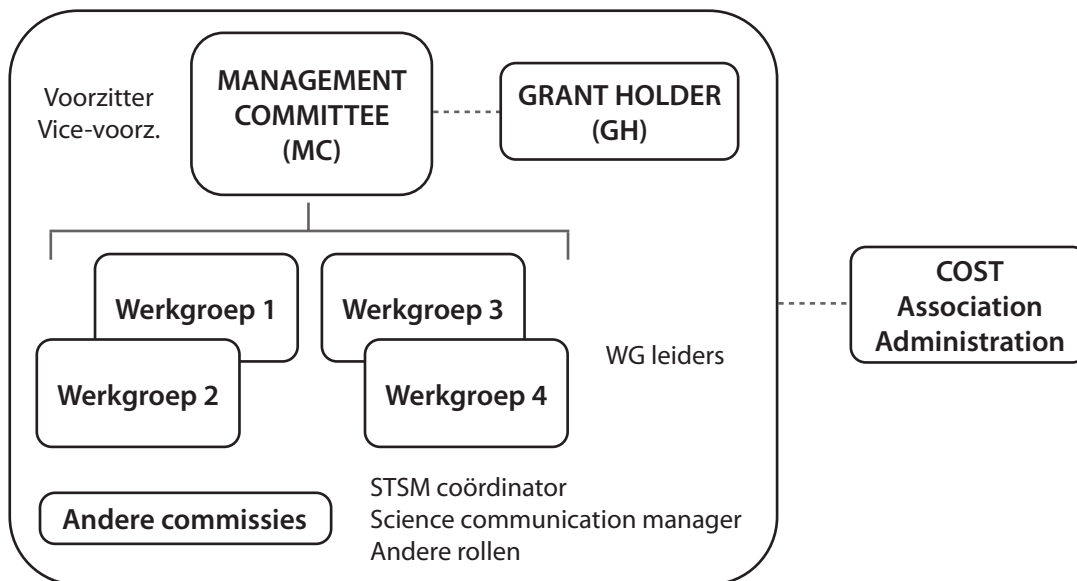
wordt gehecht om het wetenschappelijk onderzoek in die landen te stimuleren.

Het ESMN heeft naast een overkoepelend doel (het verbeteren van de seksuele gezondheid van alle inwoners van de aangesloten landen) verschillende subdoelen. Voor elke groep van doelen is een werkgroep ingesteld. De eerste werkgroep (onder leiding van Bruno Pereira (Portugal), Paul Enzlin (België) en Nina Heinrichs (Duitsland)) heeft tot doel om de wetenschappelijke onderzoeksresultaten van verschillende disciplines te verzamelen en te vergelijken om overeenkomsten te vinden in concepten en benaderingen binnen de seksuologie, en om deze te delen met alle belanghebbenden. De gedeelde concepten en definities dienen als de basis voor nieuw interdisciplinair onderzoek, met een bijzondere focus op het betrekken van jonge onderzoekers. De werkgroep heeft zich als doel gesteld om een serie *animated video's* online beschikbaar te maken over uiteenlopende thema's, zoals bijvoorbeeld over kanker en seksuele gezondheid. De video's zullen via de eigen website en via Youtube beschikbaar gesteld worden.

De tweede werkgroep (onder leiding van Charlotta Löfgren-Mårtenson (Zweden) en Erick Janssen (België)) richt zich op het stimuleren van nieuwe kennisverwerving en uitwisseling binnen het klinisch-seksuologisch onderzoek in Europa. De groep identificeert blinde vlekken en onderzoeksprioriteiten, met een nadruk

Figuur 1. Structuur van COST

COST Action Structuur

op het intercultureel perspectief. Ze definieert onderwerpen die in aanmerking komen voor het schrijven van relevante systematische reviews. Intussen is een Delphi-studie uitgevoerd om prioriteiten vast te stellen bij het verbeteren van de seksuele gezondheid in heel Europa (Dupont & Dewaele, 2021). Voor dit doel heeft de werkgroep experts binnen het ESMN met specifieke kennis over de betreffende onderzoeksgebieden bevestigd. Ook wil deze werkgroep informatie verzamelen over financieringsmogelijkheden voor seksuologische onderzoeksvragen, om deze vervolgens breed te delen. Verder is een subgroep bezig om de mogelijkheden te onderzoeken voor gemeenschappelijke concepten en vragenlijstitems voor *sex survey* onderzoek, zodat resultaten van dergelijk onderzoek uit verschillende landen onderling beter vergelijkbaar worden.

De gedeelde concepten van werkgroep 1 vormen ook de basis voor het ontwikkelen van interdisciplinaire curricula voor hoger universitair onderwijs volgens Europese normen van kwalificatie en erkenning. Deze taak is toebedeeld aan werkgroep 3 onder leiding van Johannes Bitzer (Zwitserland) en Evie Kirana (Griekenland). Een eerste curriculum op bachelor niveau voor seksuologie-onderwijs aan universiteiten is eind vorig jaar gepresenteerd (Bitzer, 2020). De werkgroep verzamelt gegevens over bestaande universitaire curricula op gebieden die het meest verband houden met seksuologie en seksuele gezondheid. Ze richt zich vooral op de studierichtingen geneeskunde en psychologie. Ook zijn er plannen voor het ontwikkelen van een modulair curriculum voor onderwijs op master- en post-master niveau. Voor de situatie in Nederland en België is dit laatste iets minder van belang omdat er al goede opleidingen bestaan (masteropleiding Familiale en Seksuologische Wetenschappen in Leuven, postmaster specialisatieopleidingen tot seksuoloog in Nederland en België), alhoewel aan de meeste Nederlandse universiteiten tijdens de bachelor-fase van de studies geneeskunde en psychologie geen aandacht aan seksuologie wordt besteed. In veel van de landen aangesloten bij het ESMN is echter geen sprake van opleidingen tot seksuoloog, noch van cursussen over seksualiteit binnen universitaire opleidingen. Een kant en klaar curriculum dat met aanpassingen aan de lokale situatie geschikt gemaakt kan worden, kan in dit opzicht een belangrijke stap vooruit zijn. Ook denkt deze werkgroep nog aan het ontwikkelen van curricula voor specialistische opleidingen op Europees niveau, zoals aan verpleegkundigen, verloskundigen, artsen, en medisch specialisten. Hiervoor wordt gestreefd naar afstemming met bestaande opleidingsfaciliteiten, zoals bijvoorbeeld de opleidingen die via de *European Society for Sexual Medicine* worden aangeboden. Er wordt ook educatief materiaal ontwikkeld voor de aangeboden curricula op de gebieden van kennis, vaardigheden en attitudes.

Tenslotte, om de inzichten en producten van het ESMN onder de aandacht te brengen van de verschillende doelgroepen van het project op een wijze die optimaal aansluit bij de behoeften van de doelgroepen, is werkgroep 4 werkzaam, onder leiding van Jacques van Lankveld (Nederland) en Kirstin Mitchell (Schotland, UK). Belangrijke communicatie- en verspreidingskanalen naar de doelgroepen zijn het internet (inmiddels is de website van de ESMN beschikbaar: <https://www.esmn-cost.eu/>) en social media (https://twitter.com/ESMN_COST). De doelgroepen waarop het ESMN zich richt lopen sterk uiteen met betrekking tot kenmerken als opleidingsniveau en type betrokkenheid bij de seksuologie. Het is belangrijk om de informatie die de ESMN werkgroepen samenstellen aan te bieden op een wijze die zo goed mogelijk aansluit bij deze kenmerken. Daarom worden voor elk type eindproduct, elke doelgroep, en indien nodig per land of groep van landen, specifieke communicatiestrategieën ontwikkeld. Er zullen internationale congressen en symposia gehouden worden als een van manieren om de boodschap van het ESMN onder de aandacht te brengen. Het eerste Symposium "Sexuality in Europe now" op 22 en 23 oktober 2021 in Salzburg, Oostenrijk, zal een hybride congres zijn met zowel de mogelijkheid van fysieke aanwezigheid op de locatie, als online deelnemen, zie <https://www.esmn-cost.eu/> voor meer informatie.

Het overkoepelende doel van het ESMN is, zoals eerder aangegeven, het verbeteren van de seksuele gezondheid van alle inwoners van de aangesloten landen. Het ESMN wil seksuele gezondheid op de maatschappelijke agenda zetten en houden. Dit kan op allerlei manieren. Onlangs heeft het Portugese parlement met algemene stemmen besloten tot het instellen van een nationale dag voor seksuele gezondheid (<https://www.facebook.com/patricia.pascoal.54/videos/10224185189553435/>), iets waarvoor onder meer de *World Association for Sexual Health* heeft geijverd (<https://youtu.be/zWborJaBvhE>). Behalve het algemene publiek, zijn ook seksonderzoekers, mensen in relevante posities voor de ontwikkeling en organisatie van onderwijs en beleidsmakers belangrijke doelgroepen. Na het einde van de projectperiode zal de ESMN website nog te raadplegen zijn. Ook zijn er plannen om vervolgprijzen aan te vragen. Het *European Sexual Medicine Network* hoopt zo op meerdere vlakken de seksuologie in Europa een belangrijke impuls te geven. Nederland en België zijn vertegenwoordigd in alle geledingen en werkgroepen van ESMN; seksuologen uit de Lage Landen leveren binnen dit project dan ook een substantiële bijdrage.

Literatuur

- Basson, R., Rees, P., Wang, R., Montejo, A. L., & Incrocci, L. (2010). Sexual function in chronic illness. *Journal of Sexual Medicine*, 7(1), 374-388.
- Billard, T. J., & Gross, L. (2020). LGBTQ politics in media and culture. In *Oxford research encyclopedia of politics*. Oxford University Press.
- Bitzer, J. (2020). *Sexual medicine curriculum. Undergraduate level* [video]. ESMN. <https://www.esmn-cost.eu/working-groups/working-group-3/>
- Cellek, S., & Giraldi, A. (2012). Challenges in sexual medicine. *Nature Reviews Urology*, 9(9), 537-542.
- Dupont, J., & Dewaele, A. (2021). *Delphi study* [video]. ESMN. <https://www.esmn-cost.eu/media/videos/>
- Maes, C., Schreurs, L., van Oosten, J. M. F., & Vandenbosch, L. (2019). #*(me)* too much? The role of sexualizing online media in adolescents' resistance towards the metoo-movement and acceptance of rape myths. *Journal of Adolescence*, 77, 59-69.
- Manduley, A. E., Mertens, A., Plante, I., & Sultana, A. (2018). The role of social media in sex education: Dispatches from queer, trans, and racialized communities. *Feminism & Psychology*, 28(1), 152-170.
- Nodeland, B., & Craig, J. (2019). Perceptions of legal and extralegal punishments for sexual harassment in the 'metoo' era. *Deviant Behavior*, 40(1), 1-2. doi: 10.1080/01639625.2019.1702615
- Reisman, Y., Eardley, I., & Porst, H. (2013). New developments in education and training in sexual medicine. *Journal of Sexual Medicine*, 10(4), 918-923.
- Traa, M. J., De Vries, J., Roukema, J. A., & Den Oudsten, B. L. (2012). Sexual (dys)function and the quality of sexual life in patients with colorectal cancer: A systematic review. *Annals of Oncology*, 23(1), 19-27.
- Træen, B., Hald, G. M., Graham, C. A., Enzlin, P., Janssen, E., Kvalem, I. L., Carvalheira, A., & Štulhofer, A. (2017). Sexuality in older adults (65+). An overview of the literature, part 1: Sexual function and its difficulties. *International Journal of Sexual Health*, 29(1), 1-10.

Summary

The European Sexual Medicine Network: A broad European approach to sexual health

In this article, we briefly introduce the European Sexual Medicine Network (ESMN), a four-year European project that aims to give the field of sexology a strong boost and put it more prominently on the European agenda. We discuss the background, rationale, and goals of this project. The structure and methods are also explained. A preview describes the planned end goals and products, and how sexologists, sex researchers, educators, and policy makers can benefit from them.

Keywords: sexual medicine, sexology, European network, research, education, policy

Trefwoorden: seksuele gezondheid, seksuologie, Europees netwerk, onderzoek, onderwijs, beleid